

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Кафедра філософії

Університет Вармінсько-Мазурський в Ольштині
Інститут філософії

Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України
Відділення релігієзнавства

**УЧЕННЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ
ПРО ДУХ, ДУХОВНІСТЬ ТА ІСТИНУ:
ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ**

МАТЕРІАЛИ

II Міжнародної науково-теоретичної конференції

3-5 грудня 2007 року

**Суми
Вид-во СумДУ
2007**

ПРО ТЛУМАЧЕННЯ ДМИТРОМ ДОНЦОВИМ ДЕЯКИХ ІДЕЙ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Протягом свого довгого творчого життя один з найвідоміших українських націоналістичних ідеологів Дмитро Донцов (1883–1973)

39

постійно звертався до спадщини Григорія Сковороди. Та й остання робота, яку він завершив за кілька тижнів до закінчення свого земного життя також була присвячена Г. Сковороді [2]. Головна специфіка інтерпретації Д. Донцовим ідей Г. Сковороди полягає в тому, що вони потрактовуються з поза меж принципу історичності й фактично цитуються лише в якості ілюстрацій до поглядів самого Д. Донцова.

На противагу спробам тогочасної «совєтської» історико-філософської науки представити Г. Сковороду матеріалістом (початки такого тлумачення були закладені, здається, українським істориком Дмитром Багалієм у 20-х роках ХХ століття) Д. Донцов постулює принциповий ідеалізм сквородинівської філософії. Обіграючи вчення Г. Сковороди про «дві натури», Д. Донцов пише, що матеріалісти помиляються, думаючи, що існує лише світ видимий, «сприйманий нашими фізичними змислами світ...». Але ж існує ще й світ незримий. Він ще і ще раз наголошує на сквородинівському «приматі Духа над матерією». «Невидиме, нематеріальне тримає матерію, а не навпаки», – підкреслює Д. Донцов.

Із вчення Г. Сковороди про «дві натури» Д. Донцов виводить і необхідність ієрархізованого («кастового») поділу суспільства. Суспільства, в яких немає провідної касти, еліти – це суспільства, де панує «скотська натура», бо тут не духовне первинне, а плотське; в них панує «видиме і тлінне». Цілі республіки падали тому, що «за ідола мали матерію». Горе сучасної матеріалістичної цивілізації якраз і полягає в тому, що «люди, що бачать лише видиме, не тільки дають себе легко дурити. Вони нездібні поклонятися й великому ідеалові, ні прямувати до нього, вони не бачать своїми тілесними очима укритої в ідеалі мудрості і шляхетності, речей невидимих...» [2]. У сучасному західному масовому суспільстві якраз і згинув цей ідеалізм, на якому тримається будь-яка здорова спільнота. Коли ж суспільство гине, то люди перетворюються в «отару», а отарі, як відомо, потрібен «чабан з києм», тобто Д. Донцов пророкує прихід до влади деспота.

За Д. Донцовим все наперед визначено Богом, включаючи й нахил людини до певного типу діяльності. І сквородинівська «сродність» до праці – це вроджена риса людини, а тому «...природи не змінити. Можна їй тільки допомогти» [2]. Необхідним моментом відкриття людиною в собі цієї «сродності» до певної праці виступає процес самопізнання (потрібно «себе збагнути»).

Д. Донцов критикує сучасне йому західне «суспільство споживання» з традиціоналістських позицій. І тут не сприйняття Г. Сковородою світу, який

«ловив його та так і не спіймав» стає у нагоді. «Несродність» розтліває будь-яку справу. «Божевілля сучасного світу є в тім, що на командних становищах сидять люди до того не покликані. Яких богом-ідолом є матерія» [2].

Як і у випадку з ідеєю «двох натур», концептом «сродної праці» Д. Донцов також обгрунтовує потребу в «кастовій» ієрархізації суспільства. Сучасна західна демократія для Д. Донцова є вдалим прикладом «змішування каст», про негативні наслідки якої попереджав ще Г. Сковорода. Тут він

40

якраз схвально цитує українського філософа: «Коли вовк грає на сопілці, ведмідь танцює, а кінь носить поноску, – пише він, – то не можна не сміятися. А коли вовк зробився чабаном (або, скажімо, – вівця!), ведмідь ченцем, а кінь радником, то це не жарт, а біда» [1, с. 253].

Таким чином, Д. Донцов демонструє в межах ідеологічного дискурсу яскравий приклад презентистського підходу до минулого, коли і постать Сковороди, і його ідеї виступають в дидактичній якості «учительки сучасного життя» з відповідним перекомбінуванням автентичного контексту та смислів. Саме через Г. Сковороду приходять в сучасний світ такі необхідні йому цінності минулого, бо «ніс він в майбутнє вогненний напій, що ним минушина жила і міцніла» [2].

Література

1. *Донцов Дмитро*. Де шукати наших історичних традицій; Дух нашої давнини. – К.: МАУП, 2005. – 568 с.
2. *Донцов Дмитро*. Дороговказ Григорія Сковороди нашій сучасності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dontsov-nic.org.ua/index.php?m=content&d=view&cid=3>

41

ЗМІСТ

<i>Вандышев В.Н.</i> Г.С.Сковорода – наследник классической европейской науки.....	3
<i>Ewa Starzyńska-Kościuszko</i> Geneza polskiego mesjanizmu romantycznego.....	5
<i>Mieczysław Jagłowski</i> Doświadczenie materii jako zasada przyszłej filozofii.....	5
<i>Баранівський В.Ф.</i> Духовність особистості (сучасні поляди на сутність, джерела, зміст та проблеми становлення)	7
<i>Біленко Т.І.</i> Життєвий вибір особистості крізь призму притчі Григорія Сковороди “Убогій жайворонок”.....	13
<i>Гришин І.Я.</i> Практична філософія формування суспільства сталого розвитку як основи суспільства щастя.....	15
<i>Довгополий Ярослав</i> Нідерландський мовний союз.....	16
<i>Додонов Р.А.</i> К вопросу о месте Г.С.Сковороды в истории мировой философии.....	21
<i>Єдинак Станіслав</i> Думка Григорія Сковороди в Польщі.....	23
<i>Ємельянова Н.М.</i> Європейські екзистенційні мотиви в філософії Г.Сковороди.....	25
<i>Камалова А.А.</i> Душа в религиозной философии и святоотеческой литературе.....	27
<i>Куцєпал С.В.</i> Г.Сковорода: знайомий та несподіваний.....	29
<i>Щербина-Яковлева О.Ю.</i> Відображення структури людського світовідношення у теоретичній творчості Г.Сковороди.....	31
<i>Marta Śliwa</i> Estetyka angielska w osiemnastym wieku.....	33
<i>Marian Czyżewski</i> Filozoficzne idee Josepha Conrada w kontekście kultury europejskiej.....	34
<i>Альчук М.П.</i> Григорій Сковорода про духовність людини.....	38
<i>Артюх В.О.</i> Про тлумачення Дмитром Донцовим деяких ідей Григорія Сковороди.....	39
<i>Арутюнов В.Х., Глебова Т.В.</i> Г.С. Сковорода як предтеча української філософії освіти.....	41
<i>Балджи М.Д.</i> Застосування екологічної символіки на сучасному етапі розвитку суспільства.....	43
<i>Головей В.Ю.</i> Вчення Сковороди про образи-символи в контексті традицій біблійної герменевтики.....	47